

Vidusskola

Stili

1.uzdevums

1. Lasi, kā dažādi autori tēlo maija mēnesi!

Ziedēšana.

Biju tik ļoti pārņemta no vītola ka sievieti pat nepamanīju. Vītols ziedēja! Tiesa pašlaik ziedos grima gandrīz viss. Vēl īsti nebija beigušas ievas un piegāzē jau sāka pirmās ābeles. Bet vītols?! Vītolam sen par vēlu. Pie tam šis ziedēja visai dīvaini. Tās bija nevis spurdzes bet oranžas puķītes zaļās buķetītēs ar kurām greznojās vecais pumpuļainais stumbrs starp gaiļpiesīšu pļavu ar saulē smejošu tērcīti un koku ēnās grimušu kapsētu ar akmeņiem un krustiem.

Vītola ziedēšana kļuva jo brīdis jo ērnotāka. Tuvumā tie vairs nebija pušķīši bet bija daudzi mazi groziņi ar dzeltensārtiem ziediņiem. Un tikai dažu metru atstatumā man no acīm nokrita zvīņas vītols ziedēja ar apzāģēto zaru rētām kur atsegtā koksne sārtējās apelsīnu krāsā. Vai no vītola puses tas bija veikls triks vai koka dvēseles kļiedziens šajā vispārējā ziedēšanas trakumā?

Kaut kur dziļāk kapsētā samtaino balsi sāka locīt lakstīgala.

(R.Ezera."Zvaigžņu lietus")

Ārā kvēloja saule. Maijs bija pats karstākais mēnesis visā gadā, bet gads sastāvēja no karstajiem mēnešiem un dažiem karstajiem un slapjajiem mēnešiem. Debesīs bija manīta Katiri zvaigzne, un neviens, kas bija pie pilna prāta, dienas laikā negāja ārā no mājas. Karstums svilināja pakausi un izkaltēja rīkli. Pat trijos pēcpusdienā ēnas nestiepās augstāk par ceļgaliem. Ielas galā auga milzīgs vīģeskoks, tā lapas, izbalējušas un pelēkas, versmē trīsēja. Suņi spiedās pie kanalizācijas caurulēm, kas stiepās gar vienu ceļa malu. Acu priekšā dažu minūšu laikā pacēlās mirāžas. Akhila steidzās uz Sarasas Mami māju. Viņai bija vienaldzīgs karstums un tas, ka ielas ir pamestas, taču kaimiņiem nebija vienalga.

(A.Naira. „Dāmu kupeja”)

Maija svētdiena.

Zils, zils maija svētdienas rīts! [..]

„Nenoskrienies nu tik daudz un nenokausējies veltīgi. Ceļš garš. Pēc būs tēvam vēl tevi jāstiepj,” brīdina māte, kad Annele pa ceļmalām lēkā vienā lēkāšanā, te pie kaķpēdas, te pie bezdelīgactiņas, te pie gaiļupieša. [..]

Nu viņi pavisam nogriežas no ceļa. Saulainā laukumīnā pie skaista, kupla bērza viņi nosēžas zālē. Tēvs nometis cepuri, mātei nokritis lakatiņš. Tā viņi sēd mugurām pie bērza.

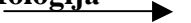
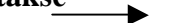
Annele arī nokrīt zālē. [..]

Tad viņas acis atkal atnāk atpakaļ. Meklē tēvu un māti. Ai, kā patīk viņos skatīties! Lai katram bērnam ir tādi tēvs māte! Un pavisam, pavisam citādāki viņi ir nekā vakar un aizvakar. Tēvam ir tādas acis kā debesis, un mātei ir tādi vaigi un mute- nu kādi tad? Annele nevar atrast tādu puķu, kas būtu tādas kā māte un ar ko varētu to salīdzināt. Tāpat gribas uz abiem skatīties kā uz puķēm, uz bērziem, uz zilajām debesīm. Bet kāpēc tas tā? Kāpēc šodien tā, kā vēl nekad nav bijis? Annele domā.

Izdomā. Tas tāpēc, ka šodien ir svētdiena. Mežs, puķes, zilā debess ir svētdiena, tēvs un māte ir svētdiena. Viņu rokas ir svētdiena. Viņu rokās nav darba. Viņu kājās nav steigas.

(A.Brigadere. „Dievs. Daba. Darbs”)

2. Atrodi atšķirības Latvijas un Indijas dabas tēlojumā!
3. Kuru funkcionālo stilu iezīmes šajos fragmentos saskatīji? Mini piemērus!
Izvēlies vienu fragmentu un raksturo stila iezīmes leksikā, morfoloģijā un sintaksē!
Savus atzinumus ieraksti tabulā!
4. Raksturo fragmentu no emocionālās ekspresivitātes viedokļa!
5. Pirmajā fragmentā liec pieturzīmes!
6. 7-10 teikumos uzraksti tēlojumu „Maijs- mīlestības mēnesis?”!

Stila iezīmes		Piemēri tekstā
leksikā 		
morfoloģijā 		
sintaksē 		

2.uzdevums

1.Lasi tekstu! Kura emocionāli ekspresīvā stila iezīmes tu saskatīji šinī fragmentā?
Pārrunājiet klasē, kas ir skunkss un ko tas aizstāvoties dara!

Skunksi ir nakts dzīvnieki.

Iepriekš nebiju daudz pārvietojies pa mežu naktī. Pa nakti parasti apstājos, ierīkoju apmetni, sakūru uguni un gulēju. Suņi visu izmainīja. [..]

Tā tad galvenās sastāvdaļas, lai ievārtu ķezu, ir šādas: viens pašapmierināts (daži teiktu stulbs) vīrs, kas naktīs dauzās pa mežiem, iekarsis suņu pajūgs, kas loti kāro zināt, kas ir aiz nākamā pakalna, un šķietami visi rietumu puslodes skunksi, kam melnā tumsā jādodas tieši pa pajūga ceļu.

Pirmajam skunksam uzskrējām ap deviņiem.

Pasniedzos, lai mazliet atlaistu atzveltni... *Prātoju vai varēšu nosnausties kamēr suņi skrien tāds idiotisms ir ārpus visām ticamības robežām kad sajutu sēra smaku.

Tas bija tik pēkšņi un pārsteidzoši, ka nez kādēļ no sākuma šī smaka man nesaistījās ar skunksu. Kad to atpazinu, bija jau par vēlu.[..]

..suņi bija apstājušies un cīnījās savā starpā par skunksu. Aizskrēju līdz aizjūga priekšgalam.

Uzvarēja Kukija. *Viņa bija saķērusi skunksu aiz skausta un centās nepalaist vaļā bet kad pieskrēju es klāt bija arī Devils. Viņš bija iejūgts aizmugurē, bet tagad burtiski aizvilka ekipāžu uz priekšu ar visām ieslēgtajām bremsēm un atņēma Kukijai skunksu.

Nedomādams parāvu skunksu, lai izvilktu to Devilam no zobiem. Tas jau pats par sevi bija riskanti. [..]

Notika vēl ļaunāk. Sagrābu asti, skunksa mugurpuse tagad pagriezās pret mani, un tas gals, kurā bija viss stiprums, tika nomērķēts pret mani- tieši sejā.

Tad arī skunkss laida vaļā.

Lādiņš bija vājināts, jo daļu no tā skunkss bija izšļācis uz suņiem. Tomēr vēl atlika krietnam pūtiem, un tas kā nāves vējš triecās man tieši sejā.

„Gaaak!”

Tieši tāda bija šī skaņa. Nekad neesmu to dzirdējis ne no viena cita. Kā reakcija sekoja spējš vēmieni, griešanās uz riņķi grāvī, pūliņi izslaucīt acis, kā arī piepeša un sirsnīga vēlēšanās kļūt par investīciju banķieri vai jebko citu, kur nekad negadītos nonākt tuvumā skunksa pakaļai. [..]

*Tas bija nejauki tas bija pretīgi savā ziņā pavisam draņķīgi taču mēs ar to bijām tikuši galā un kā man likās varējām turpināt braucienu smirdēdami varbūt vēl šķēbinoties un ar sliktu dūšu bet citādā ziņā nebija nemaz tik slikti.

Pēc jūdzes uzskrējām otram skunksam.[..]

Pavisam šajā pirmajā nakts braucienā mēs uzdūrāmies sešiem skunksiem, un vismaz pieci no tiem man trāpīja. Biju izmircis smirdīgajā šķidrumā, piesūcies ar to, un ap četriem no rīta man pietika. [..]

*Ruta vēl augšā gulēja un es negribēju viņu modināt bet tiklīdz ienācu pa durvīm tā izdzirdēju:

„Dieva vārds, kas tā par smaku?”

„Tas esmu tikai es.” [..]

„Skunksi,” es teicu, „man atgadījās skunksi. Daudz skunksu.” [..]

Beidzot nolēmu- pie velna to smaku, drēbes jādabū nost. Sāku izģērbties.

„Ko tu dari?”

„Nāku gulēt”

„Šeit?”

Es apstājos. „Kur tad vēl?”

Viņa izelpoja, un es sapratu, ka visu laiku viņa bija aizturējusi elpu. „Vai tu nevarētu, nu, kā lai saka, kādas pāris naktis pagulēt ārā?”

„Pie suņiem?”

Viņa pasmaidīja. „Es zināju, ka tu sapratīsi.”

(G. Polsens. „Ziemas deļa”)

2. Nosaki humoristiskā stila izteiksmes līdzekļus!

3. Teikumos ar zvaigznīti saliec pieturzīmes un nosaki teikuma veidu! Attēlo šos teikumus grafiski!

4. Izraksti piecus kādības īpašības vārdus un veido tiem pakāpes!

5. Nosaki pasvītoto vārdu vārdšķiru!

3. uzdevums

1. Lasi tekstu!

2. Nosaki un izraksti zinātniskās valodas stila iezīmes leksikā, morfoloģijā un sintaksē!

Dadaisms kā avangarda virziens modernisma mākslinieciskajā sistēmā ienāk Pirmā pasaules kara apstākļos. Šī sabiedrību šokējošā parādība kā literatūrā, tā mākslā tiek apzīmēta ar vārdu „dada”, kas atrasts kādā vācu- franču vārdnīcā, meklējot segvārdu franču izcelsmes kabare dziedātājam, kura tomēr paliek pie sava īstā vārda, jaunatraso atstājot avangardistu aprūpē. Rumāņu izcelsmes franču dzejnieks Tristans Carā jaunā virziena manifestā vārda „dada” nozīmi skaidro šādi: „Nēģeru cilts krū valodā tas nozīmē svētās govs asti. Tā sauc māti dažos Itālijas novados. Tas var apzīmēt arī bērnu rotaļu zirdziņu. Tas ir divkāršs apstiprinājums krievu un rumāņu valodā. Tas var būt arī nesakarīgu zīdaiņa šļupstu apzīmējums. Katrā ziņā kaut kas bezjēdzīgs, kas no šā brīža kļuva par visa virziena veiksmīgāko apzīmējumu.” Šis „veiksmīgākais” „bezjēdzīgais”, kas vācietim Hugo Ballam šķiet „pasaules dvēsele”, tiek definēts kā negācija: „Dada nenozīmē neko” (Carā). No teiktā izriet, ka skaniska sakritība starp vārdu „dada” minētajās valodās un virziena nosaukumu ir nenozīmīga nejaušība.

1916. gada februārī publicists un dzejnieks Balls Cīrihē nodibina „Voltēra kabare” (Cabaret Voltaire), ko atbalsta Tristans Carā, Hanss Arps un citi kara laika bēgļu inteliģenti, izveidojot savu dadaistu pulcēšanās centru.

(B. Tabūns. „Modernisma virzieni latviešu literatūrā”)

3. Kopā ar skolotāju pārrunājiet, kas raksturīgs dadaistu dzejai!

4. Izvēlies kādu dzejoli, nokopē to un sagriez atsevišķus vārdus! Saliec vārdus aizvērtām acīm un izveido savu dzejoli dadaistu stilā!